

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลเอกสาร วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และสนับสนุนการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบบัญชี
2. แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของCOSO
4. แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในด้านการเงินและบัญชี
5. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 ระบบบัญชี (วิล ไวระปรีย และ จงจิตต์ หลีกภัย, 2547)

ระบบบัญชี หมายถึง ระบบการจัดเก็บข้อมูลทางการเงินอันประกอบด้วยแบบฟอร์มหรือเอกสารต่างๆ บันทึกทางการบัญชี รายงาน ตลอดจนวิธีการและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการเงินของกิจการแห่งใดแห่งหนึ่งให้แก่ฝ่ายจัดการ เพื่อช่วยให้ฝ่ายจัดการสามารถปฏิบัติหน้าที่อันอยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ลุล่วงไปด้วยดี เพื่อเสนอข้อมูลแก่บุคคลภายนอกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการนั้น เช่น ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ และส่วนราชการ เป็นต้น

นอกจากจะใช้ข้อมูลทางการบัญชีเป็นเครื่องวัดผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาที่ผ่านมา ธุรกิจจำเป็นต้องมีระบบบัญชีที่ดี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในด้านการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนำไปใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งระบบบัญชียังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและรักษาทรัพย์สินของกิจการไม่ให้สูญหายหรือนำไปใช้ในทางที่ไม่สมควร และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ระบบบัญชีที่วางไว้จึงต้องเป็นระบบที่มีการควบคุมภายในที่ดี สามารถแบ่งระบบบัญชีได้ ดังนี้

1. ระบบบัญชีเงินสด เป็นระบบการรับเงินและจ่ายเงินที่เกี่ยวกับเงินสด ซึ่งกิจการมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญต่องานด้านการเงินมากนัก จนกว่าจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับเงินสดของกิจการขาดหรือเกินบัญชี

2. ระบบบัญชีสินค้าคงเหลือ สินค้าคงเหลือมีความสำคัญในการกำหนดผลกำไรขาดทุนของกิจการ ซึ่งการตรวจนับสินค้าคงเหลือในคลังสินค้าบ่อยครั้ง ไม่ตรงกับยอดสินค้าคงเหลือทางบัญชี

3. ระบบบัญชีสินทรัพย์ถาวร เป็นการควบคุมเรื่องการได้มา จำหน่ายออก การซ่อมแซม ตลอดจนการดูแลรักษาสภาพของทรัพย์สินให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยการใช้งานของทรัพย์สินนั้น

4. ระบบบัญชีการซื้อและเจ้าหนี้ กิจการมีการซื้อขายสินค้า ทรัพย์สินเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานมักมีการจัดระบบการซื้อสินค้า และทรัพย์สินต่างๆ ให้สามารถตรวจสอบและควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ระบบบัญชีการขายและลูกหนี้ กิจการเมื่อมีการขายสินค้าและบริการ จะต้องมีการควบคุมกระบวนการขายต่าง ๆ นี้ว่าได้มีการนำมาบันทึกรายการได้ครบถ้วนถูกต้อง ตลอดจนมีการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้าและการชำระหนี้ที่ค้างชำระครบถ้วนสมบูรณ์

6. ระบบบัญชีเงินเดือนและค่าแรง การจัดระบบการจ่ายเงินเดือนและค่าแรงจะคำนึงถึงระบบควบคุมภายในเพื่อป้องกันการเบิกค่าแรงงานและเงินเดือนไม่ถูกต้องกับข้อเท็จจริง ป้องกันข้อผิดพลาดในการจ่ายเงิน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน(คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน, 2544)

การควบคุมภายใน (Internal Control) หมายถึง กระบวนการที่ผู้กำกับดูแล ฝ่ายบริหารและบุคลากรของหน่วยรับตรวจกำหนดให้มีขึ้น เพื่อความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าการดำเนินงานของหน่วยรับตรวจจะบรรลุวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน ได้แก่ การดำเนินงานและการใช้ทรัพยากรของหน่วยรับตรวจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งรวมถึงการดูแลรักษาทรัพย์สิน การป้องกันหรือลดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล การสิ้นเปลือง หรือการทุจริตในหน่วยรับตรวจ

2. ความเชื่อถือได้ของการรายงานทางการเงิน ได้แก่ การจัดทำรายงานทางการเงินที่ใช้ภายในและภายนอกหน่วยรับตรวจให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ และทันเวลา

3. การปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยรับตรวจ รวมทั้งการปฏิบัติตามนโยบาย และวิธีการปฏิบัติงานที่หน่วยรับตรวจกำหนดให้มีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายใน มีดังนี้

1. การควบคุมภายในเป็นส่วนประกอบที่แทรกหรือแฝง (Built in) อยู่ในการปฏิบัติงานตามปกติ ซึ่งเป็นกระบวนการ (Process) ที่ต่อเนื่องไม่ใช่เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ฝ่ายบริหารควรมี

การนำการควบคุมภายในมาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การดำเนินการ (Executing) การติดตามผล (Monitoring)

2. การควบคุมภายในเกิดขึ้นได้โดยบุคลากรของหน่วยรับตรวจ บุคลากรทุกระดับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้การควบคุมภายในเกิดขึ้นในหน่วยรับตรวจ

3. การควบคุมภายในจะให้ความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่า จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด แม้ว่าการควบคุมภายในจะออกแบบไว้ดีเพียงใดก็ตาม ก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น การใช้ดุลยพินิจผิดพลาด การปฏิบัติผิดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้การวางระบบการควบคุมภายในยังต้องคำนึงถึงการคุมค่าและคุ้มทุนด้วย

องค์ประกอบของมาตรฐานการควบคุมภายใน มีดังนี้

มาตรฐานการควบคุมภายในประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ซึ่งผู้กำกับดูแลและฝ่ายบริหารจะต้องจัดให้มีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การควบคุมภายใน

1. สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment)
2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)
3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)
4. สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications)
5. การติดตามประเมินผล (Monitoring)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของ Committee Of Sponsoring Organizations หรือ COSO (อนุญา ภัทรมนตรี, 2545)

องค์ประกอบการควบคุมภายในตามแนวคิดของ COSO มี 5 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment) หมายถึง สภาพการณ์หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ซึ่งในการดำเนินงานจะมีหลายปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดมาตรการการควบคุมภายในขึ้น ซึ่งฝ่ายบริหารจะเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการควบคุมภายในที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน อีกทั้งสภาพแวดล้อมการควบคุมยังเป็นองค์ประกอบในการสร้างบรรยากาศภายในหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรภายในหน่วยงานมีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จะสามารถนำไปเสริมองค์ประกอบการควบคุมอื่น ๆ ต่อไป

2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง การประเมินความเสี่ยงภายในหน่วยงาน จะเป็นการประเมินการปฏิบัติงานของหน่วยงานในภาพรวม เพื่อให้ทราบเหตุการณ์ของความเสียหายหาแนวทางแก้ไข และควบคุมให้ความเสี่ยงอยู่ในระดับที่เกิดความเสียหายน้อยที่สุด

3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบการควบคุมภายในที่หน่วยงานต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงและทำให้เกิดความคุ้มค่า ตลอดจนให้ฝ่ายบริหารเกิดความมั่นใจในประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายในที่มีอยู่

ประเภทการควบคุม จะแบ่งตามความจำเป็นและลักษณะของการควบคุม โดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ เช่น

1) การควบคุมแบบป้องกัน (Preventive Control) เป็นวิธีการควบคุมที่กำหนด เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสี่ยงและข้อผิดพลาดตั้งแต่แรก โดยเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงยังไม่เกิดขึ้น

2) การควบคุมแบบค้นพบ (Detective Control) เป็นวิธีการควบคุมที่กำหนดขึ้น เพื่อค้นพบข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

3) การควบคุมแบบแก้ไข (Corrective Control) เป็นวิธีการควบคุมที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง หรือเพื่อหาวิธีแก้ไขไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำอีกในอนาคต

4) การควบคุมแบบส่งเสริม (Directive Control) เป็นวิธีการควบคุมที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความสำเร็จ โดยตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน

4. สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication) หน่วยงานควรจัดให้มีระบบสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลได้อย่างเพียงพอ และเหมาะสม ตลอดจนการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีข่าวสารที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ทันเหตุการณ์ จะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้

5. การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบภายในหน่วยงาน รวมถึงการปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับ และการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยงาน เนื่องจากมาตรการต่าง ๆ และระบบการควบคุมภายในอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตลอดเวลา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายในให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

2.4 การควบคุมภายในด้านการเงินและบัญชี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2540)

การควบคุมภายในด้านการเงินและบัญชี มีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาสินทรัพย์และเอกสารหลักฐานของบริษัท การทำให้ข้อมูลทางบัญชีและการเงินถูกต้องและเชื่อถือได้ และกำหนดให้มีมาตรการที่สามารถตรวจพบเกี่ยวกับสินทรัพย์และเอกสารหลักฐานที่สูญหาย หรือความไม่ถูกต้องของข้อมูลทางบัญชีและการเงินได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งกิจกรรมการควบคุมภายในด้านบัญชีและการเงิน ควรมีดังต่อไปนี้

1. การอนุมัติ คือ การจัดให้มีการอนุมัติรายการก่อนที่จะมีการทำรายการนั้นๆ โดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสม การอนุมัติเป็นการควบคุมเพื่อให้เกิดมั่นใจว่า เฉพาะรายการที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและข้อกำหนดของกิจการ ทั้งรายการที่เหมาะสมเท่านั้นที่จะถูกบันทึกบัญชีหรือดำเนินการใดๆ ได้ ตัวอย่างการควบคุมโดยการอนุมัติ เช่น การอนุมัติเอกสารขั้นสุดท้ายและการอนุมัติการสรุปรายการเพื่อผ่านไปยังบัญชีแยกประเภททั่วไป การควบคุมวิธีนี้เป็นการสอบทานและอนุมัติเอกสารประกอบรายการบัญชีและสรุปรายการบัญชีโดยเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายก่อนที่จะผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภททั่วไป

2. การควบคุมทางกายภาพ (Physical Controls) เป็นการจำกัดการเข้าถึงสินทรัพย์ โดยมีระเบียบกำหนดว่าให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาหรือการใช้สินทรัพย์เท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ การควบคุมวิธีนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า

- สินค้าจะมีการเคลื่อนย้ายเฉพาะเมื่อเกิดการอนุมัติที่เหมาะสม เช่น มีคำสั่งซื้อที่ได้รับการอนุมัติแล้ว
- มีการสอบทานที่เหมาะสมเกี่ยวกับรายการ เงื่อนไขและปริมาณ เช่น มีการชั่งน้ำหนัก ตรวจสอบหรือนับสินค้าก่อนการรับหรือเบิกจ่ายสินค้าจากคลัง
- มีการจัดทำเอกสารหลักฐานที่ถูกต้อง เช่น มีการจัดเตรียมเอกสารแสดงการรับสินค้าในทันทีที่มีการรับสินค้า

ตัวอย่างการควบคุมทางการกายภาพ เช่น ห้ามพนักงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรับจ่ายหรือการเก็บรักษาเงินสด เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการรับจ่ายเงินหรือการเก็บรักษาเงินสด เป็นต้น การกำหนดระเบียบดังกล่าว จะทำให้สามารถระบุผู้รับผิดชอบได้แน่ชัด เมื่อสินทรัพย์สูญหาย เช่น เงินสดขาดบัญชีหรือสินค้าขาดบัญชี เป็นต้น

3. การจับคู่และการเปรียบเทียบ เป็นการจับคู่และการเปรียบเทียบเอกสารที่ใช้ลงรายการกับเอกสารจากภายนอก เพื่อเป็นหลักฐานแสดงความเหมาะสมของรายการ เช่น การจับคู่ใบกำกับสินค้าของผู้ขายกับใบรับของและใบสั่งซื้อ ซึ่งจะรวมถึงการตรวจสอบเอกสารเพื่อดูว่า ได้มีการปฏิบัติรายการ

บัญชีนั้นตามระเบียบที่กำหนดไว้ ด้วยการจับคู่และเปรียบเทียบนี้เกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมขั้นพื้นฐานด้านความสมเหตุสมผล

4. การตรวจสอบและการคำนวณตัวเลข เพื่อให้แน่ใจถึงความถูกต้องของการคำนวณตัวเลขต่างๆ ในเอกสารประกอบรายการแต่ละรายการ

5. การควบคุมความครบถ้วนสมบูรณ์ของเอกสารและการสรุปรายการ เพื่อบันทึกบัญชี เพื่อให้มั่นใจว่าเฉพาะรายการที่สมเหตุสมผลเท่านั้นที่ถูกบันทึกบัญชี นั่นคือ มีระบบที่จะทำให้น่าเชื่อถือได้ว่า รายการบัญชีตามเอกสารทุกใบได้มีการสรุปและบันทึกไว้ในบัญชีอย่างครบถ้วน การควบคุมที่จะทำให้อัตราการผิดพลาดของรายการควบคุมทางด้านความสมบูรณ์นี้ อาจทำได้โดย

- การควบคุมกลุ่มเอกสาร คือ จัดทำบันทึกการคุมจำนวนรวมของเอกสารและจำนวนเงินรวมของเอกสารเป็นกลุ่มๆ ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสำหรับการบันทึกบัญชีโดยการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อเปรียบเทียบความถูกต้องของข้อมูลนำเข้าและข้อมูลภายหลังการประมวลผล
- การพิมพ์หมายเลขเอกสารทางบัญชี โดยการเรียงลำดับไว้ล่วงหน้า วิธีการนี้จะทำให้น่าเชื่อถือได้ว่ารายการบัญชีทุกๆ รายการได้นำไปบันทึกบัญชีอย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตามต้องมีผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบเอกสารดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้เรียงลำดับเลขที่หรือไม่ และส่วนที่ยังไม่ได้ใช้ยังมีอยู่ครบถ้วนสมบูรณ์
- การใช้ทะเบียนคุม เป็นการบันทึกรายการตามเอกสาร พร้อมทั้งอ้างอิงถึงเลขที่เอกสารลงในทะเบียนทันทีที่ได้รับเอกสาร พร้อมทั้งมีหมายเหตุระบุไว้ว่า เอกสารฉบับใดที่ยังไม่ได้ดำเนินการทางบัญชีขั้นต่อไป ตัวอย่างเช่น ทะเบียนคุมการจ่ายเช็ค ทะเบียนคุมใบรับของ ทะเบียนคุมเช็ครับลงวันที่ล่วงหน้า เป็นต้น ซึ่งการใช้ทะเบียนคุมนี้ยังมีประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารายการใดบ้างที่ยังดำเนินการไม่ครบขั้นตอน

- การควบคุมเกี่ยวกับการจับคู่เอกสารที่เกี่ยวข้องกัน การควบคุมวิธีการนี้ เป็นการจัดให้มีการบันทึกที่เพียงพอ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงเอกสารซึ่งยังไม่ได้จับคู่กับเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกัน

6. การควบคุมการสรุปรายการและการผ่านรายการไปยังบัญชีคุมยอด เพื่อให้มั่นใจว่าไม่มีการลงรายการเพิ่มหรือลดในบัญชีแยกประเภทย่อย โดยที่ไม่สามารถตรวจพบได้

7. การกระทบยอดบัญชีคุม เพื่อความสมบูรณ์และความถูกต้องของรายการบัญชี โดยทำการกระทบยอดบัญชีคุมกับบัญชีแยกประเภทย่อยอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดผลต่างและการปรับปรุงรายการบัญชีที่จำเป็นด้วย

8. การตรวจสอบความถูกต้องกับบุคคลที่สาม เป็นการตรวจสอบยอดคงเหลือตามบัญชีกับใบแจ้งยอดที่ได้รับจากบุคคลภายนอก เช่น ใบแจ้งยอดธนาคารและใบแจ้งหนี้จากผู้ขาย เพื่อที่จะหาผลแตกต่าง รวมทั้งการค้นหาสาเหตุและการปรับปรุงบัญชีเพื่อแก้ไขผลแตกต่างที่จำเป็น

2.5 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นพวรรณ พุติตระกูล (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดด้านการควบคุมภายในของ COSO และระบบการควบคุมภายในของธนาคารออมสิน พบว่า ระบบการควบคุมภายในของธนาคารออมสินมีความคล้ายคลึงกับองค์ประกอบการควบคุมภายในตามแนวคิดของ COSO แต่ก็มี ความแตกต่างในส่วนของปัจจัยย่อยในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ ธนาคารออมสินไม่มีวิธีการที่ชัดเจน ในบรรยากาศในการควบคุม หรือมาตรการสร้างความเข้าใจให้บุคลากรมีจิตสำนึกที่ดีในการควบคุม รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีของสำนักงานสาขา ซึ่งบุคลากรที่มีอยู่ไม่มีความรู้ และทักษะที่เหมาะสม นอกจากนี้ธนาคารยังไม่มีกำหนดวิธีการประเมินผลกระทบที่มีต่อการ ปฏิบัติงานที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการปรับโครงสร้างองค์กร สำหรับในส่วนกิจกรรมการควบคุม ก็ ไม่มีความแตกต่างมากนัก ยกเว้น ธนาคารยังไม่มีการนำเครื่องมือในการประเมินผลสมัยใหม่มาใช้ ใน ส่วนสารสนเทศและการสื่อสาร ธนาคารมีการนำระบบเครือข่ายการสื่อสารภายในองค์กรมาใช้ เพื่อให้ เกิดระบบการสื่อสารทั่วถึงทั้งองค์กร ทำให้พนักงานสามารถเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ไปยังผู้บริหารโดยตรง และในส่วนของการติดตามประเมินผลนั้น แนวทางปฏิบัติของธนาคารจะมิ ความคล้ายคลึงกับแนวคิดของ COSO แต่วิธีปฏิบัติงานตรวจสอบในแต่ละครั้งนั้น จะส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานประจำวันของพนักงาน ในอนาคตหากระบบการควบคุมภายในของธนาคารออมสินมี ความเหมาะสม ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานของธนาคารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัลย์รัตน์ ชื่นธีระวงศ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการควบคุมภายในทางการบัญชีของ ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดเชียงราย พบว่า ปัญหาการควบคุมภายในทางการบัญชีของธุรกิจโรงแรมใน จังหวัดเชียงราย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ปัญหาการควบคุมภายในทางการบัญชีด้านรายได้ มักจะ ประสบปัญหาในเรื่องของการสำรองห้องพัก เนื่องจากการไม่แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างแผนกต้อนรับและ แผนกต้อนรับ รวมถึงการปฏิบัติงานของพนักงานในส่วนต่างๆ สำหรับปัญหาการควบคุมภายใน ทางการบัญชีด้านค่าใช้จ่าย มักจะประสบปัญหาในส่วนการปฏิบัติงานของแผนกจัดซื้อ ในส่วนของการ จัดซื้อ การควบคุมอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงปัญหาในด้านการจ่ายเงินเดือนและค่าจ้าง ซึ่งปัญหา ดังกล่าวข้างต้น มีสาเหตุอันเนื่องมาจากพนักงานไม่เห็นความสำคัญในการปฏิบัติตามระบบการควบคุม ภายใน อีกทั้งยังไม่มีความรู้ที่เข้มงวดในลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายใน ซึ่งปัจจัย เหล่านี้ถือเป็นสาเหตุที่ทำให้ระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ชวลีกาญจน์ ไชยเมืองดี (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาระบบการควบคุมภายในด้านการเงิน และบัญชีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า ระบบการควบคุมภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการควบคุมภายในตามแนวคิดของ COSO ซึ่งจากการประเมินการเปรียบเทียบในทั้ง 5 องค์ประกอบ จะเห็นได้ว่า ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม บุคลากรและ ผู้ปฏิบัติงานยังไม่เข้าใจและตระหนักถึงจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ด้านการประเมินความเสี่ยง บุคลากรไม่ได้มีส่วนร่วมในการระบุปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ด้านกิจกรรมการควบคุมทางการเงินและบัญชี แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การรับเงิน การจ่ายเงิน เงินสดในมือ เงินทรอง การบันทึกบัญชีและการจัดทำรายงานทางการเงิน ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ในบางเรื่องการประมวลผลข้อมูลและการให้สารสนเทศไม่ทันเวลา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจของผู้บริหาร ด้านการติดตามและประเมินผล มีการติดตามและตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ควรจะมีการพัฒนาคู่มือและ แนวทางการดำเนินงานการควบคุมภายใน รวมถึงการให้ความรู้ด้านการควบคุมภายในแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การควบคุมภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น